

Horváth Ciprián: Régészeti tanulmányok a Bodroγκköz 10–11. századi településtörténetéhez

Horváth Ciprián: Régészeti tanulmányok a Bodroγκköz 10–11. századi településtörténetéhez. A Magyarságkutató Intézet Kiadványai 1. Budapest 2019.

Szigeti Judit

régész

2019-ben jelent meg Horváth Ciprián könyve a Bodroγκköz 10–11. századi településtörténeti áttekintésével. A könyv külleme alapján igényes, színes táblákkal illusztrált, kemény táblás kiadvány, amit olvasója szívesen vesz kézbe. A képek jó minőségben, igényes papíron, jól átlátható szerkezetben illusztrálják a szöveges részt.

A könyv hat fejezetre tagolódik (I–VI), az első öt fejezetben egy-egy lelőhely ismertetését olvashatjuk, míg a VI. fejezetben településtörténeti összefoglalást találunk. A kiválasztott öt lelőhely (Bodroցszerdahely-Bálványdomb, Bodroցvécs-Lecse kocsmával szemben, Kenézlő-Fazekaszug II. sz. lelőhely, Sárazsadány-Akasztószer, Sárospatak-Baksahomok) ismertetését a „Bevezetés, Sírleírások, Értékelés” alfejezetekre bontva tárgyalja a szerző, ezt a struktúrát a könyv egésze az adott formában követi. A VI., értékelő fejezet további öt alfejezetre van tagolva, ezek sorrendben *A Bodroγκköz természetföldrajzi környezete, A Bodroγκköz 10–11. századi településtörténeti kutatásainak legújabb eredményei, 9–10. századi sírok, temetők a Bodroγκközben, 10–11. századi sírok, temetők a Bodroγκközben, végül 11. századi sírok, temetők a Bodroγκközben* címet kapták. A könyvet *Irodalomjegyzék, Táblák jegyzéke*, és angol nyelvű rezümé zárja.

A szerző a könyv bevezetésében feloldja a könyv tartalmát és címét takaró ellentmondást, és az olvasóban első ránézésre felmerülő hiányérzetet, hogy hogyan lehet öt lelőhely, és annak is csak sírleletei alapján egy tájegység településtörténetét felvázolni. A jelen könyvet a szerző előtanulmányának tekinti a teljes Bodroγκköz ma ismert 10–11. századi sírleleteit (42 lelőhely) bemutató, igen nagy alaposággal, és kitartó kutatómunkával már megírt könyvéhez. Így a kötetben a jól kiválasztott, változatos leletanyagú és eltérő korszakolású öt lelőhelyen keresztül szeretné bemutatni a már elvégzett, az összes lelőhelyet magába foglaló elemző munkát (mely a könyv megjelenésekor már kiadás alatt állt).

Hiányérzetünk viszont egy ponton mégis feloldás nélkül maradt, ugyanis a szerző sem a teljes Bodroglak bemutatató kötetben, sem ebben a munkájában nem vonta be a korszak telepének anyagát. Indoklasként annak bizonytalan keltezését említi, és úgy véli, a sírleletek pontosabb keltezési lehetőséget adnak számunkra, mint a telep sokszor évszázados datálási intervallumai.

A lelőhelyek egyenkénti bemutatását a *Bevezetés* elnevezésű fejezettel kezdi a szerző, azok területi elhelyezkedését, kutatástörténeti áttekintését ismertetve. Ezt követik a *Sírleírások*, a mellékletek felsorolásával. Az utóbbi a könyv nem titkolt népszerűsítő jellegéhez képest szétfeszíti a formátumot, az olvasó a hosszan sorolt mellékletek láttán önkéntelenül is továbblapoz. Érzésem szerint ezt a részt a könyv végén katalógus formátumban kellett volna közzétenni. A temetőket értékelő fejezetek nagy erősségei a könyvnek, ezekben a felsorolt mellékletek, temetkezési szokások alapján a szerző megkísérli a temetőket keltezni és felvázolni a tárgyak tipológiáját. Az értékelő fejezetet a tárgyak igényes fényképes táblái követik, melyek örömdetesen nem a könyv végére kerültek, minden más lelőhellyel együtt, így – ezeket az adott lelőhely után szerkesztve – a könyv átláthatóbb, könnyebben értelmezhető mondanivalója. Megjegyzem, a tárgyak rajzai ugyan elmaradtak, de nincs hiányérzete az olvasónak, mert a jó minőségben közzétett fényképek teljes mértékben visszaadják a tárgyak anyagát, a textúráját, és természetesen méretarányos megjelenítésüknek köszönhetően a méretüket is.

A könyv utolsó, VI. fejezetében a szerző a már felgyűjtött és a könyv megjelenésekor kiadás alatt álló 42 lelőhely temetőit is bevonva elemzi a Bodroglak 10–11. századi településtörténetét. Teszi ezt úgy, hogy kisebb kronológiai egységekre bontja az elemzett korszakot, így örömdetes módon beemelve az elemzésbe a 9. századi „előzményeket” is, melyeket érezhetően szervesen e korszakhoz illeszkedőnek tart. A 2010-es évek közepén több tanulmány is született, mely a „honfoglaló” 9. század végi népcsoportot a 860-as évektől már a terület lakóinak vélte, folyamatos betelepeléssel. Ugyan a szerző nem talált e korai megtelepedésre régészeti bizonyítékot, de ennek lehetőségét nem veti el. Ezenkívül kitér a 9. századi szláv jelenlétre, és annak régészeti igazolt nyomaira. A sírleletek alapján, elemzésében a szerző „magyarokat” és szlávokat különít el a területen, értelmezésem szerint az előbbieken a 9. század végén betelepülő népcsoportot érti. A szerző elemzi a „magyarság” régészeti nyomait a Bodroglakban, de ugyanakkor a szakma és e korszak kutatói alig jutnak konszenzusra abban a tekintetben, kit is értünk magyarokon, és milyen azok anyagi kultúrája. Az etnikai meghatározástól óvakodva bizonyos leletcsoportok, temetkezési szokások, a lelőhelyek és tárgytipusok sűrűsödése és hiánya alapján kimutathatók települési tömbök, melyek talán eltérő eredetű népcsoportokra utalhatnak. Ennek alaposabb vizsgálata a jövő feladata lesz, amihez a bemutatott könyv kiváló adalékul szolgál.

A könyv külleme és tartalma alapján kiválóan alkalmas arra, hogy a szakma számára újabb adatokkal szolgáljon, illetve könnyen olvasható mű azon laikus, a történelmet szerető, de nem feltétlenül régészettel foglalkozó személyek számára, akik érdeklődéssel fordulnak a magyarság korai történelme felé. ■